Др Сања Граић-Степановић
доценти, Факултет политичких наука, Београд

Посао музичког издаваштва у праву интелектуалне својине

Резиме

Уговор о издавању музичког дела представља споразум уговорних страна којим се на издавача преносе ауторска права у погледу објављивања композиције, њеног снимања на одговарајућем носачу звука и емитовања музичког дела, заштита се као еквиваленти установљава обавеза издавача да аутору исплати одговарајућу, паушално или процентуално дефинисану, накнаду, остварену по различитим видовима имовинскоправног искоришћавања и комерцијализације музичког дела.

Уговор између аутора и издавача, као првобитни споразум којим аутор уступа квалитативно и квантитативно детерминисан корпус имовинских овлашћења из свог ауторског права издавачу, који се заузврат у обостраном интересу стара о његовом комерцијалном пласману и преноси део остварене накнаде аутору - у домаћем праву јесте недовољно познат и коришћен, али због заштите коју пружа аутору музичког дела и правне сигурности коју уноси у професионалне односе свих актера, треба очекивати и подржати улазак уговора о издавању музичког дела у нашу пословно-правну стварност.

Кључне речи*: аутор, издавач, подиздавач, ауторски музички уговор, суиздавачки уговор, уговор о управљању ауторским правом, подиздавачки уговор са иностраним елементом.*

1. Уводне напомене (чин први: Креација)

Музичка творевина представља ауторско дело и као таква даље ужива универзалну ауторско-правну заштиту уколико су кумулативно испуњени формални и материјални услов. Формални услов се односи на постојање одређеног спољног, објективног израза у коме је музичко дело презентовано. Сматра се да је овај услов за композицију испуњен када је сачињен писмени нотни запис или је дело снимљено на носачу звука. Материјални услов подразумева испуњење захтева оригиналности, као најважнијег обележја сваког ауторског дела. Оригиналност музичког дела подразумева његову индивидуалност, која је резултат личног, специфичног ауторског израза, али истовремено означава и значајну дистинкцију односног дела у односу на постојеће музичке творевине.

Музичко дело је ауторско и када је у питању збирка музичких творевина (презентованих у одређеној форми, која концептуално, обзиром на саставне елементе и модус њиховог комбиновања, испуњава услов оригиналности) или сегмент музичког дела (дат у одређеној форми, који има обележје оригиналности[1)]).

Уз присуство наведених елемената, музичка творевина има сва правна обележја ауторског дела, независно од садржине и њене друштвене прихватљивости, начина на који је испољена, мотива, сврхе и намене настанка, као и уметничке вредности.[2)]

Субјект ауторског права јесте аутор,[3)] односно коаутори[4)] уколико је једно (јединствено и недељиво)[5)] музичко дело настало као резултат креативног рада више лица,[6)] као и лица која нису аутори, али су по одређеном правном основу постали носиоци ауторског права – преносом наслеђивањем или преносом на основу уговора.

Страни држављанин као аутор[7)] музичког дела може бити носилац ауторског права уколико је алтернативно испуњен један од следећих услова: да је наша земља потврдила међународни уговор на основу кога страно лице ужива ауторска

1. Позитивна је претпоставка да музичка творевина јесте оригинална уколико није проистекла из подражавања (намерног или ненамерног) већ постојећег дела или уколико није резултат интелектуалног рада који не садржи елемент личне индивидуалности ствараоца. Види: Марковић С., Право интелектуалне својине, Београд, 2000., стр.39.
2. Члан 2., ст.1. Закона о ауторским и сродним правима (Службени лист СЦГ бр. 61/04).
3. Аутор своја права може остваривати непосредно или преко заступника, издавањем посебног пуномоћја.
4. Остваривање и пренос коауторског права подразумева постојање сагласности свих коаутора, с тим да није допуштено ускраћивање њеног давања супротно начелима савесности и поштења; види: чл. 10. ст. 3 Закона о ауторским и сродним правима.
5. Уколико се музичко дело може поделити у више независних целина, која имају различите ауторе, реч је о спојеном, а не коауторском делу.
6. Ауторско право на анонимном делу или делу под псеудонимом остварују издавач, односно лице које је дело објавило, до тренутка када се утврди идентитет аутора.
7. У случају постојања коауторског дела, уколико је један коаутор домаћи држављанин, сви коаутори уживају права као да су домаћи држављани.

права или да постоји реципроцитет у погледу признавања ауторскоправне заштите између домаће и земље чије држављанство има аутор.[8)]

Музичко дело даје свом аутору права у виду специфичног "временски ограниченог монопола".[9)] Носилац ауторског права ужива ексклузивна овлашћења за одређени период времена, након кога дело припада свима, као део цивилизацијске уметничке баштине. Ауторско право на музичком делу подразумева две основне категорије овлашћења: морално-правних и имовинско-правних.

Лично-правна овлашћења проистичу и односе се на личност аутора, па су консеквентно томе непреносива (и у ситуацији када аутор имовинскоправна овлашћења преноси на друго лице). Ово стога јер се, нарочито у континенталној правној школи, ауторско дело сматра одређеним видом "продужетка" ауторове личности.[10)] Морално право композитора као аутора јесте двокомпонентно и подразумева право патернитета (Right of attribution), које обухвата право аутора да буде познат и означен као стваралац музичког дела и право да спречи друге да нанесу штету ауторству на музичком делу и право интегритета (Right of integrity), које подразумева право аутора да спречи друге од неадекватног представљања музичког дела на начин који би могао нанети штету његовој части и репутацији.[11)]

Имовинска права аутора музичког дела односе се на овлашћења економског искоришћавања дела (као и дела прераде) и, за разлику од моралних права јесу преносива. Имовинска права обухватају: право на бележење дела, право на умножавање дела, право стављања у промет примерака музичког дела, право давања примерка дела другом лицу на одређено време, право извођења (и јавног представљања) дела, као и њиховог преноса, право јавног саопштавања дела, право емитовања дела и право на измену музичког дела (аранжман и друге измене),[12)] као и стварање дериватвног дела[13)].

Предмет овог рада јесте сагледавање и квалификовање различитих уговорних односа који за предмет имају уступање имовинско-правних овлашћења, квантитативно и квалитативно различито постављених, из ауторског права на музичком делу. Постоје две основне, правно битно различите категорије таквих споразума, а сходно (не)постојању власничког момента, односно елементима заступничког односа приликом уступања имовинско-правних овлашћења из ауторског права.

8. Члан 106., ст.1. Закона о ауторском и сродним правима.
9. Passman D.: "The Music Business", V ed., Free Press, New York, 2003., p. 193.
10. Морална права аутора, која не могу бити предмет уговорног преноса, обухватају: право патернитета, право на назначење имена аутора, право на заштиту интегритета дела, право на супротстављање недостојном искоришћавању дела и право објављивања дела; види чл. 14.-18. Закона о ауторским и сродним правима.
11. Barrett M.: "Intellectual Property", 3rd ed.,Emanuel, Boston, 2000., p. 240.
12. Види чланове 20.-32. Закона о ауторском и сродним правима.
13. Дериватвно музичко дело "изведено" је из основног ауторског дела, тако што је нека од конституенци измењена, односно "засновано" је на једном или више ранијих дела.

2. Правни односи аутора, издавача и трећих лица (чин други: Пренос)

Пренос ауторских права врши се на два основна начина: уговором и наслеђивањем (*ex lege*)[14]. Предмет уговорног преноса могу бити (имовинска) ауторска права у целини или само одређени њихов сегмент. И по извршеном уговорном преносу (дела) ауторских права, титулар једног његовог дела нужно остаје аутор, обзиром да уговором нису уступљена - морална права увек, а често и део имовинских овлашћења. Уговором о уступању имовинског овлашћења, исто мора бити прецизно детерминисано, и то са предметног, садржинског, просторног и временског аспекта.[15]

Конститутуивни промет имовинско-правних овлашћења реализује се као искључиво уступање, које делује *erga omnes* и стицалац може даље своје стечено право уступати и преносити[16] трећим лицима (уз прибављену сагласност изворног носиоца права) или неискључиво уступање, које не делује *erga omnes*, јер се на стицаоца преноси само позитиван аспект имовинскоправних овлашћења. Неискључиво право коришћења музичког дела не може бити уступљено трећем лицу.

Ауторско право креатора музичког дела по својој природи јесте ексклузивно, што значи да ни један његов сегмент не може бити реализован од стране трећег лица без изричите сагласности аутора, а односи се на: репродуковање дела, дистрибуцију примерака музичког дела, јавно извођење композиције и стварање дериватвног музичког дела.

Предмет преноса имовинског права може бити постојеће, или музичко дело које ће тек бити створено, с тим да уговором морају бити одређени врста и радње економске комерцијализације будућег дела.[17]

Са ауторским правом композитора уско су повезана сродна права интерпретатора и произвођача фонограма, обзиром да ускраћивање сагласности аутора резултира немогућношћу интерпретатора и произвођача фонограма да користе своје право.[18]

Основни вид уговорног односа којим се уступа одређен сегмент ауторског права на музичком делу јесте издавачки споразум, од кога треба разликовати сродне правне послове у виду дискографског, продукцијског, дистрибуцијског и уговора са организацијом за колективну заштиту ауторског права.

Дискографски споразум има за предмет снимање музичког дела на носач звука[19] и закључује се између уметника - извођача дела, са једне стране, и дискографске куће[20], са друге стране, с тим да се као трећи (међу)учесник може појавити продуцент. Уговор о издавању музичког дела, са друге стране, подразумева

14. Имовинскоправна овлашћења аутора трају за време живота аутора 70 година (СЦГ, ЕУ, САД) након његове смрти (односно смрти последњег коаутора).
15. Марковић С., Право интелектуалне својине, Београд, 2000., стр.190.
16. Пренос је потпун и врши се цесијом, као транслативни облик промета имовинскоправних овлашћења.
17. Види члан 64., ст.1. Закона о ауторском и сродним правима.
18. Види: Марковић С., Право интелектуалне својине, Београд, 2000., стр. 80.

креирање музичког дела за унапред познатог извођача (догађај) или компоновање једног или више дела о чијем објављивању и извођењу ће се накнадно одлучити.

Оно што је заједничко за обе категорије споразума јесте обавеза композитора да уступи право за одређено дело, односно дела. Међутим, док је код уговора о снимању обавеза дефинисана тако да се има предати одређен материјализован примерак дела (по правилу уз додатно одређење у погледу дужине трајања), код уговора између аутора и издавача предмет се дефинише као одређено или одредиво музичко дело, односно композиција за коју ће се издавачу уступити (или пренети) одређена права.

У том смислу, наведена два уговора могу бити закључена као део једног ширег правног посла, када се називају повезаним, односно суседним аранжманима (Coterminous Arrangement), обзиром на јединствено дефинисани период трајања и претпоставку да уколико се један уговорни посао реализује пре другога, узима се да је трајање "суседног" споразума окончано.[21)]

У случају ексклузивних издавачких уговора, уобичајено је постојање чврсте правне везе са дискографским споразумом, обзиром да је њихов предмет компонована или снимљена композиција, а у периоду важења дискографског споразума. Међутим, ексклузивни композиторски уговор може бити закључен и потпуно независно од дискографског споразума, када за предмет има уступање права на одређеном минималном броју композиција.[22)]

Уговор о продукцији представља свеобухватан ("All-in") споразум између продуцента и дискографске куће, којим се уређују питања дефинисања и исплате накнаде од комерцијалне употребе музичког дела, пренос имовинских овлашћења на композицији, обавезе снимања дела и друго.

Закључењу уговора о продукцији уобичајено претходи споразум продукцијске куће и извођача, а могуће је и продуцентске куће и независног продуцента, с тим да сви ти правни односи подразумевају да је иницијално аутор извршио пренос права на музичком делу путем издавачког уговора или неког другог правног посла.

Уговор о дистрибуцији закључује се између две дискографске компаније, при чему се једна страна, која поседује сопствену дистрибутерску мрежу, као дистрибутер обавезује да снимљени музички производ друге уговорне стране дистрибуи-

19. Звучни снимак подразумева дело настало фиксирањем серије музичких, говорних и других звукова, односно звучног записа - а то значи нематеријалног добра, на одређеном материјализованом објекту – носачу звука (диск, плоча, магнетна трака и сл.); види: Barrett M., Intellectual Property, 3rd ed.,Emanuel, Boston, 2000.,p.202.
20. Конвенција о заштити уметника извођача, произвођача фонограма и организација за радиодифузију (1961.) предвиђа трајање права произвођача фонограма у периоду од најмање 20 година од истека године у којој је извшено бележење звучног записа (фонограма) на носачу звука.
21. Schulenberg R.: "Legal Aspects of the Music Industry", New York, 2003., p.241.
22. Schulenberg R.: "Legal Aspects of the Music Industry", New York, 2003., p.248.

ра, и то под знаком сопствене дистрибутивне куће.[23] Посебна категорија уговора о дистрибуцији музичког дела јесте дистрибутерски споразум са иностраним елементом, када домаћа дискографска кућа даје овлашћење иностраном уговорном партнеру да употребљава мастер одређеног музичког дела којим она располаже, за даље умножавање и дистрибуцију.

Најзад, полазећи од високог степена учесталости извођења музичког дела и дисперзије његових корисника, организације за колективно остваривање ауторског и сродних права појављују се као посредници између реализације имовинских права аутора, са једне, и накнада које за коришћење музичког дела исплаћују корисници, са друге стране, "ауторизујући" тако музичка дела заштићена ауторским правима која се јавно користе-у форми наступа, преноса или продукције звука и видеопреноса. Организација врши наплату тантијема и хонорара и прослеђује их ауторима, издавачима и другим носиоцима ауторског права.

Правни однос носиоца ауторског права и организације за његово колективно остваривање у овом случају подразумева елементе уговора о уступању искључивих имовинских овлашћења на одређеном музичком делу (што значи да аутор поверава организацији овлашћење за сва своја музичка дела), затим уговора о комисиону, обзиром да организација делује у своје име и за туђ рачун, као и уговора о налогу, будући да она за рачун аутора се стара о закључењу уговора са корисницима, предузима потребне предрадње и прикупља накнаду за коришћење музичког дела и контролише извршавање обавеза корисника музичког дела[24].

3. Publishing (чин трећи: Пласман)

Закључењем уговора о издавању музичог дела аутор преноси квалитативно и квантитативно детерминисана ауторска права на једном или више, постојећих или будућих, музичких дела на издавача, који се обавезује да ће се старати о њиховој комерцијалној експлоатацији, а то даље значи закључивати правне послове везане за проналажење заинтересованих корисника, снимање, умножавање, продају и извођење дела и остварене приходе по наведеним основама, у одређеној пропорцији, поделити са аутором.

Споразум о издавању музичког дела по својој правној природи јесте мешовит, формалан, самосталан, *intuitu personae,* индивидуалан, теретан, алеаторан и каузалан[25] уговорни посао.

Уступање имовинских овлашћења које чини предмет уговора о издавању музичког дела детерминисано је са три основна аспекта: садржинског, временског и просторног.[26]

23. Schulenberg R.: "Legal Aspects of the Music Industry", New York, 2003., p.376.
24. Марковић С.: Право интелектуалне својине, Београд, 2000., стр.240.
25. Види: Перовић С., Облигационо право, Београд, 1990., стр.239.
26. Члан 61., ст.1. Закона о ауторском и сродним правима.

Временски лимит уступања имовинских права подразумева пренос овлашћења за одређени период. Пренос имовинских права може бити ограничен са просторног аспекта, када издавач стиче овлашћење да музичко дело искоришћава на (уговором) одређеној територији, која је по правилу ужа од оне на којој ауторско право иначе постоји.

Предмет издавачког уговора чини пренос права на умножавање и стављање у промет примерака, односно штампање и дистрибуцију писане музике и звучних записа.[27)] Уколико односно музичко дело није објављено, споразумом се издавачу допушта и објављивање музичког дела.[28)] У ширем смислу, предмет уговора о издавању подразумева и обављање менаџерских послова. У случају да постоји сумња у погледу природе, односно обима овлашћења које се издавачу уступа, примењује се правило *in dubio pro auctore*[29)], па се има претпоставити да је уговором пренесен мањи обим права.[30)]

Уступање имовинских права аутора може бити искључиво, када стицалац има целовито и јединствено овлашћење за коришћење дела, као и на пренос права трећем лицу (уз претходну сагласност аутора) и неискључиво, када стицалац своје право не може уступати другом лицу, нити му забранити коришћење односног дела. Уколико није другачије предвиђено, претпоставка је да је уступање права на основу ауторског издавачког уговора неискључиво[31)].

Карактер и обим уговорног обавезивања аутора детермисано је врстом издавачког уговора, узимајући у обзир критеријум ексклузивитета.

Код стандардних, неексклузивних уговора аутора и издавача, обавеза је аутора да изради и уступи права за одређену композицију. По правилу, уступање или пренос права реализује се након посебних преговора који се воде за сваку композицију. Неексклузивни издавачки уговори најчешће се закључују везано са дискографским споразумом, као део јединственог аранжмана. Осим стандардних права која се издавачким уговором са аутора преносе на издавача и непосредно се односе на право експлоатације музичког дела, уобичајено је да се овим уговором предвиђа и пренос других, секундарних права, као што је право на промену назива дела или времена трајања композиције.

У случају ексклузивних издавачких уговора, обавеза аутора је дефинисана умногоме слично као у дискографском уговору и односи се на компоновање и преда-

27. У ужем смислу, предмет подразумева својину над ауторским правом, односно његовом имовинском компонентом. У ширем смислу, предмет ове врсте уговора, уобичајено подразумева и пренос овлашћења на издавача да користи име, визуелни приказ, биографију и друге податке које се односе на личност аутора, а од значаја су за презентацију и комерцијализацију музичког дела које је премет уговора.
28. Уколико ауторско дело које је предмет издавачког уговора није објављено, издавачу се ауторским уговором даје дозвола за објављивање дела (члан 71., ст.2 Закона о ауторском и сродним правима)
29. У сумњи, у корист аутора.
30. Члан 66., ст.1. Закона о ауторском и сродним правима.
31. Члан 60., ст.4 Закона о ауторском и сродним правима.

ју унапред дефинисаног броја музичких дела, с тим да се најчешће предвиђа најмањи број[32)] композиција, као предмета уговора, или се уговорна обавеза дефинише преко временског периода ексклузивитета. Аутор издавачу додатно гарантује да је слободан да закључи такву врсту уговора и сачини, односно уступи право на музичком делу које је предмет споразума. Специфична обавеза аутора која се јавља приликом закључења ексклузивног издавачког уговора односи се на ограничење његове слободе да остварује пословне аранжмане са трећим лицима.

Посебна категорија обавеза аутора односи се на пружање одређених гаранција издавачу, везано за, најкасније приликом закључења уговора, упознавање издавача са свим релевантним подацима и околностима везаним за музичко дело, а првенствено да је право које аутор уступа издавачу потпуно и неоптерећено било којим захтевом трећег лица.

Карактеристично је за уговор о издавању музичког дела да се надокнада, односно новчани износ који се исплаћује аутору као противвредност за пренето право на музичком делу, дефинише комбиновањем паушалног и процентуалног износа. За стандардне, неексклузивне уговоре, тежиште је на паушалном износу за уступљено право на већ постојећем музичком делу. Код ексклузивних издавачких уговора, аутору се по правилу гарантује накнада као противвредност за уступање ексклузивног ауторског права: она има карактер предујма и није паушално одређена, већ се исплата врши варијабилно и у одређеној (месечној или годишњој) временској динамици[33)].

За издавача, а тиме посредно и аутора музичког дела од кључног су значаја два правна основа за остваривање накнада за реализацију ауторског права на одређеној композицији: механичка накнада од продаје носача звука (Mechanical License Fee), која представља надокнаду дискографске куће аутору за коришћење музичког дела и обрачунава се за сваки произведен и дистрибуиран примерак симљене композиције, односно по јединици продатог носача звука и накнада за јавно извођење (Public-Performance Royalties), која се исплаћује аутору, односно издавачу, посредством специјализоване организације, а на име јавног комерцијалног извођења музичког дела (радио, телевизија, концерти, клубови). Секундарне изворе прихода од комерцијалне употребе музичког дела представљају и накнада од права на штампање, синхронизацијска накнада, накнада од иностраних издања и остали приходи (Miscellaneous Income).

Издавач се, као носилац ауторског права, може јавити као инокосни или колективни субјект. У ситуацији када се више од једног лица јавља у својству издавача, посебном врстом њиховог међусобног, суиздавачког споразума опредељује се, квантитативно и квалитативно, удео сваког од њих у целовитом корпусу ауторских права и овлашћења, као и модалитет исплате накнада који из тога проистиче.[34)]

32. Види: Schulenberg R., Legal Aspects of the Music Industry, New York, 2003., p.248.
33. Schulenberg R.: "Legal Aspects of the Music Industry", New York, 2003., p.253.

Права и обавезе коиздавача могу бити различито дефинисана. Осим изједначености у погледу овлашћења и одговорности, постоји могућност да се један од суиздавача јави у улози администратора ауторског права, односно главног издавача (Administering Publisher), који одлучује о управљању комерцијалном експлоатацијом музичког дела и сноси одговорност за реализацију целог посла, што његовом положају даје обележје ексклузивитета. Ради назнаке различитости обима и квалитета овлашћења између сауговарача, неретко се таква страна у споразуму означава као издавач, а друга, односно друге уговорнице као суиздавачи.[35)]

Једна од специфичности суиздавачког споразума које одликује различит правни статус страна уговорница везана је за присуство клаузуле права првог одбијања, односно права првенства стицања. Уговарач који има овлашћење управљања ауторским правом у позицији је да, у случају да коуговарач одлучи да пренесе на треће лице ауторско право којим располаже, буде првопонуђен да преузме, под истим условима под којима би пренос био учињен према трећој страни, део ауторскоправних овлашћења чији је титулар понудилац.

Расподела власничких права и овлашћења међу коиздавачима може, али не мора, да резултира аналогном сразмером поделе остварених прихода по основу музичког дела. Када је реч о подели трошкова везаних за управљање и експлоатацију права на музичком делу, уобичајено је да је њихова вредност у директној сразмери са структуром власништва на ауторском праву.

4. Изведени правни послови заступања носиоца ауторског права (чин четврти: Комерцијализација)

Полазећи од широког спектра овлашћења која се као компоненте јављају у оквиру пренетог имовинског права коришћења и економске експлоатације ауторског дела на издавача, неретко се даље конституише нов уговорни однос који за предмет има управљање одређеним, сада ужим, сегментом остваривања ауторског права, и то у две основне правне форме: као уговор о администрирању ауторског права или као подиздавачки споразум (по правилу са иностраним елементном).

Управљачки уговор[36)] јесте споразум који закључује носилац ауторског права са трећим лицем, односно другим издавачем, чија уговорна обавеза може обухватати старање о продаји, уступању великих и малих права од извођења дела, напла-

34. Уговором се једна од страна по правилу овлашћује да се стара о управљању ауторским правом.
35. Посебна врста суиздавачких уговора јесте партиципативни споразум (Participation Agreement), који је специфичан у погледу природе основа коришћења ауторског права стране уговорнице, утолико што она остварује одређено право на удео у приходу који се остварује од коришћења музичког дела, иако само ауторско право не поседује.
36. Differentia specifica овог, у односу на суиздавачки уговор, јесте да издавач који ће се о управљању ауторским правом старати није уједно и његов сувласник.

ту механичке накнаде, штампање, преводе, аранжмане, синхронизацију и друге активности везане за коришћење права на музичком делу.

Правна природа споразума о управљању музичким делом указује да је реч о специфичном послу који свој основ има у грађанско-правном уговору о налогу, односно уговору о пуномоћју. Издавач даје мандат, односно пуномоћје налогопримцу да за његов рачун предузме одређене послове, односно изврши налог према примљеним упутствима, савесно и водећи рачуна о интересима налогодавца, поступајући у границама датог налога.[37)]

Посао који се овим уговором преузима јесте правне, а не материјалне природе.[38)] Пуномоћник иступа у име и за рачун издавача, као властодавца, односно за њега изјављује вољу која резултира закључењем одређеног посла. Даље то значи да сва правна дејства, са једне стране, као и имовински ефекти, са друге стране, произашли из споразума пуномоћника и трећег лица, а везано за остваривање права на музичком делу, рефлектују се на страни властодавца, а не пуномоћника.

Могућност да агент закључи подиздавачки споразум са трећим лицем присутна је само уколико изричито предвиђа споразум о управљању ауторским делом, односно уколико у писаној форми издавач за такав правни посао изда сагласност.

Три су основна битна елемента споразума о управљању музичким делом, обзиром на његову утемељеност у уговору о пуномоћству: предмет посла пуномоћника, накнада и период трајања.

Предмет споразума о управљању музичким делом јесте пренос права вршења одређеног обима и нивоа имовинско-правних овлашћења која проистичу из ауторског права којим издавач располаже, а могу се разврстати у неколико основних категорија: давање дозволе за јавно извођење музичког дела, давање дозволе за производњу, дистрибуцију и продају фонографских и видео записа музичког дела, давање дозволе за синхронизацију музичког дела и његово коришћење у филмском, позоришном, телевизијском, видео или рекламном програму и наплату свих накнада по основу искоришћавања дела.

За извршавање уговорених налога, пуномоћник остварује право на накнаду, обзиром да је реч о теретном послу. Накнада, односно награда припада пуномоћнику као противвредност за труд који је уложен за закључење и извршавање одређеног правног посла.[39)] Право на накнаду остварује се по пуноважном закључењу посла са клијентом.[40)]

Остваривање одређеног овлашћења агента може бити условљено претходним прибављањем сагласности издавача, и то ће по правилу бити случај код закључења послова који претпостављају измену музичког дела и приликом склапања подиздавачких споразума.[41)]

37. Закон о облигационим односима, члан 749. и 751., ст.1.
38. Перовић С.: Облигационо право, Београд, 1990., стр. 729.
39. Перовић С.: Облигационо право, Београд, 199., стр. 737.
40. Другачије решење, по коме се право на накнаду везује за извршење уговора, предвиђа Закон о облигационим односима (члан 805.).

Обавезе пуномоћника односе се на извршење договореног правног посла, благовремено подношење извештаја о резултатима и евентуалну обавезу накнаде штете уколико не поступа по датим налозима и са потребном пажњом. Обавезе властодавца јесу накнада трошкова пуномоћника, обавеза исплате накнаде за закључене послове и евентуално накнада штете коју је пуномоћник претрпео без своје кривице.

Уговор којим се даје пуномоћје за вршење одређених имовинских овлашћења из ауторског права на музичком делу, закључује се за одређени временски период или на неодређено време. Специфична одлика класичног уговора о пуномоћству јесте да он може бити раскинут једностраном изјавом воље властодавца, односно пуномоћника. У случају да је пуномоћје опозвано без основаног разлога, пуномоћник може имати право на накнаду штете, као и властодавац уколико је до отказа дошло у невреме. Када је реч о правној снази опозива, односно отказа пуномоћја према трећим лицима, оно производи дејство од тренутка сазнања, односно обавештења о опозиву.

Управљање ауторским правом на одређеном музичком делу, као специфичан вид заступничког односа, може бити исказано као генерално или локално заступање, узимајући у обзир територију за које се овлашћење даје.

Специфичан вид уговора о управљању ауторским делом представља подиздавачки уговор са иностраним елементом. Полазећи од две битне детерминанте – просторне и временске, имовинско-правна овлашћења на музичком делу уступају се од стране (првоовлашћеног) домаћег иностраном издавачу. Дакле, реч је о специфичном виду уступања права локалног заступања иностраном (под)издавачу, а за разлику од коиздавачког односа, подиздавач није сопственик ауторског права на музичком делу, већ за издавача, као власника, врши пласман и наплату од реализације права.

Са материјално-правног аспекта посматрано, као и код уговора о администрирању ауторског дела, садржина подиздавачких споразума подразумева уступање права управљања ауторским делом и његове комерцијализације. Подизвођач има обавезу заштите интереса власника ауторског права на територији која је покривена важењем закљученог споразума. Подизвођач тако иступа у име и за рачун издавача, као његов правни сурогат, на односној територији. Подиздавач има право, односно обавезу да сакупља и прима све накнаде и приходе проистекле по основу механичких права, извођачких права, прерада, штампања, преноса и других сродних права на музичком делу.[42)] Подиздавач по основу овог правног посла остварује право на накнаду од остварених прихода на односном музичком делу, који се по правилу проценутално уговара, у вредносним оквирима од 15% до 30%.[43)]

41. Посебна категорија подиздавачког уговора јесте подподиздавачки уговор, којим подиздавач уступа права одређеног дела своје подиздавачке територије трећем лицу - музичком издавачу, по претходно прибављеној сагласности издавача.
42. Schulenberg R., Legal Aspects of the Music Industry, New York, 2003., p.322.

Са просторног аспекта гледано, овлашћење да представља ауторско право за одређено дело се уступа за територију једне или више држава, а време трајања уговора је по правилу орочено на три и више година.

5. Уместо закључка

Правни јавни живот музичког дела по правилу подразумева учешће трећих лица, на које аутор као примарни титулар свих права на делу преноси одређена, квантитативно и квалитативно дефинисана, имовинска овлашћења - првенствено у погледу послова извођења и пласмана, са једне, и остваривања права на накнаду од коришћења дела, са друге стране.

Остваривање ауторског права на одређеном делу, односно ужих имовинских овлашћења која се из њега изводе, могуће је остварити у неколико основних корака и кроз више правних модела, а искључиво је право аутора, односно носиоца ауторског права, да одлучи да ли ће их, и тада у ком модалтету, уступити трећим лицима.

Прва могућност се односи на давање пуномоћја агенту за заступање у правним пословима индивидуалног остваривања ауторског права. Овде је реч о класичном облигационо-правном уговору о заступању, с тим да агенти могу бити физичка или правна лица.[44)] Правни основ заступања, осим уговора, може бити и закон.

Други могући правац којим аутор може да крене јесте пренос одређених, или свих, имовинских права на треће лице – издавача, у оквирима правног посла музичког publishing-a. Уговором о издавању дела аутор преноси на издавача корпус различито дефинисаних имовинско-правних овлашћења, са циљем да креирано музичко дело издавач комерцијално оптимално пласира у јавности. Аутор на издавача преноси део права на музичком делу, а издавач преузима обавезу да "управља композицијом" (ступа у контакт са корисницима, уступа имовинска овлашћења, наплаћује накнаде) и да, по различитим основама, остварени приход од комерцијалне употребе музичког дела подели са аутором.

У случају када ауторско право на музичком делу поседује више од једног лица, приступа се закључењу суиздавачког уговора којим се дефинише удео сваког суиздавача у односном праву и модалитет исплате накнада која из тога проистиче.

Треће, закључењем споразума о управљању музичким делом могуће је, без уступања власничких права, успоставити специфичан однос агентуре, по правилу са обележјем ексклузивитета. Издавач, као носилац имовинско-правних овлашћења из ауторског права, уступа агенту право да се у његово име и за његов рачун стара, по правилу као искључиви заступник, о представљању, експлоатацији и

43. У случају да је музичко дело на територији важења подиздавачког споразума издато на домаћем језику, вредност уговорене накнаде за подизвођача износи и до 50% од, по свим основама ауторскоправног искоришћавања дела, остварених прихода.
44. Члан 148., ст.2. Закона о ауторском и сродним правима.

заштити ауторског права на музичком делу, укључујући и закључивање свих споразума са трећим лицима.

Даље, подиздавачки уговор за иностранo тржиште се закључује између издавача, коме су права првоуступљена ауторским споразумом о издавању музичког дела, са једне стране, и иностраног издавача, са друге стране, ради уступања подиздавачких права за одређено музичко дело, на одређеној територији и на одређено време.

Најзад, посебан правни посао односи се на приступања аутора, односно другог носиоца ауторског права, организацији за колективно остваривање ауторског права, ради остваривања наплате накнаде од корисника музичког дела.

У развијеним савременим правним системима који уређују пословне односе у музичкој индустрији, уобичајена је основна подела улога између аутора, који ствара музичко дело и издавача који се стара о његовом јавном пласману. Правни интерес аутора, који он остварује закључењем овог правног посла, односи се на пренос издавачу обавезе, и овлашћења истовремено, да се стара о комерцијализацији његовог музичког дела; издавач, са друге стране, јесте професионалац који музичка дела, уколико их сматра комерција(би)лним, "преузима" од аутора и даље третира као робу коју тржишно треба пласирати. Стандардизација ове врсте уговорног посла између аутора и издавача јесте и у ширем друштвеном интересу, обзиром да се рационалном поделом улога стварања и комерцијалне употребе музичког дела подстиче креативан уметнички рад, са једне, и уноси професионализам и виши степен правне сигурности у област музичких ауторских права и послова, са друге стране.

Sanja Graić-Stepanović, Ph.D.
Assistant Professor at the Faculty of Political Sciences, University of Belgrade

PUBLICATION AND THE INTELLECTUAL PROPERTY LAW

Summary

Publishing musical agreement represents an agreement between the sides where the rights are transferred to the publisher in regard to publishing composition, recording the same on an appropriate sound holder and broadcasting the musical composition, for which an equivalent obligation is established for the publisher to pay to the author a sui-

table amount of compensation, contractual or defined in percentage, acquired by different types of assets used and commercialization of the composition.

Songwriters' agreement as a first agreement by which author in quality and quantity determined corpus of assets authorizations from his copyrights transfers to the publisher, who in return takes care, for mutual interests, for commercial placement of the same and transfers the part of the acquired compensation to the author- in our legal system it is insufficiently known and used, but for the purpose of protection of the author of musical composition and legal security that it brings in professional relations of all the parties involved, one may expect and support the introduction of agreement in publishing of musical composition in our business-law reality.

***Key words**: Author, Publisher, Subpublisher, Songwriters' Agreement, Copublishing Agreement, Administration Agreement, Foreign Subpublishing Agreement.*